Obracanje Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu Wolfganga Petritscha Stalnom vijecu OSCE-a, Bec, 11. maj 2000. godine

Gospodjo predsjedavajuca, vase ekselencije,

Veliko mi je zadovoljstvo sto, nedugo nakon mog zadnjeg obracanja ovom skupu u martu, ponovo imam priliku da vam se obratim u vezi sa pitanjima koja se ticu buducnosti Bosne i Hercegovine. Poznato mi je da Bosna i Hercegovina nije jedina zemlja kojom se bavite. Medjutim, vasa uloga u BiH je i dalje od izuzetne vaznosti za buducnost Bosne i Hercegovine.

Naravno, sveukupni napredak u Bosni i Hercegovini je spor, a i dalje ga ugrozavaju nacionalisticke vladajuce stranke na svim nivoima. Kazem “naravno”, jer se u tome ogleda agonizirajuca stvarnost onih lekcija koje je medjunarodna zajednica naucila u Bosni i Hercegovini.

Ta cinjenica frustrira, ali mi ne mozemo i necemo dozvoliti da nas te frustracije savladaju. Mi se nastavljamo boriti za napredak, jer ja cvrsto vjerujem da postoji svjetlo na kraju tunela implementacije Dejtonskog sporazuma.

Prije nego sto kazem nesto vise o ovoj temi, dozvolite mi da vas najprije upoznam sa najnovijim dogadjajima i ocekivanjima vezanim za ministarsku konferenciju Vijeca za implementaciju mira, koja ce se 23. i 24. maja 2000. godine odrzati u Briselu.

Kao sto vam je poznato, dosli smo do neke vrste prekretnice u implementaciji mira. Nastupio je zamor donatora. Okoncan je cetverogodisnji program rekonstrukcije u vrijednosti od 5,1 milijarde dolara koje su obecane nakon Daytona. SFOR je ovog proljeca smanjio broj trupa za skoro trecinu, na otprilike 20.000.

Sasvim je jasno da vrijeme za medjunarodni angazman u Bosni i Hercegovini istice. Iz tog razloga lokalni politicari, a prije svega javnost, pocinju shvatati da ce se u buducnosti morati brinuti sami o sebi.

Kao sto sam u kratkim crtama istakao prilikom naseg zadnjeg susreta, ja cu, uz odobrenje PIC-a, u narednih 18 mjeseci nastojati ostvariti tri strateska prioriteta: ekonomsku reformu, jacanje drzavnih institucija i podsticanje povratka izbjeglica.

Privredna reforma vec uveliko kasni. Pitanja od sustinskog znacaja – kao sto su zaposljavanje, obrazovanje, infrastruktura i stambena pitanja – su za obicne gradjane postala mnogo vaznija od etnickog separatizma koji im jos uvijek nude vodece politicke stranke.

Uticaj politickih stranaka na ekonomiju potice iz vremena komunizma i mora biti prekinut. “Neiscrpni izvori sredstava” kao sto su neregulirana drzavna preduzeca, i netransparentni sistem zavoda za platni promet trebaju biti reformisani ili otrgnuti od stranackog uticaja. Labirint birokracije, koji odbija svakog investitora, a posebno veoma potrebne strane investitore, mora biti regulisan. Ne smijemo zaboraviti da zakonito i sigurno okruzenje, na kojem OSCE svakodnevno radi, takodjer predstavlja jedan od preduslova za ekonomski razvoj koji pokrecu investicije a ne pomoc.

Kontinuirani neuspjesi institucija na drzavnom nivou su takodje izuzetno zabrinjavajuci. Na zalost, najcesce se desava da na drzavnom nivou vodece politicke stranke

zloupotrebljavaju svoju odgovornost prema gradjanima koje tvrde da predstavljaju.

Zbog toga je nacrt dokumenta PIC-a akcenat stavio na reformu pravosudnog sistema i stvaranje efikasne drzavne sluzbe. Trebamo osigurati da drzavne institucije dobiju odgovarajuca financijska sredstva, kako bi mogle koristiti stvarna ovlastenja na centralnom nivou. Medjutim, ono sto nam je potrebno cak i vise nego odgovarajuca financijska sredstva je da politicari pokazu vise politicke volje za ucesce u procesu izgradnje drzave.

Promoviranje izgradnje drzave je do sada i precesto zahtijevalo nametanje zakona koristenjem ovlastenja koja su data Visokom predstavniku. Zakoni koji reguliraju povrat imovine ili Zakon o drzavnoj granicnoj sluzbi su samo dva novija primjera.

I u slucaju novog Nacrta izbornog zakona, pri cijoj izradi smo tijesno saradjivali sa OSCE-om, cini se da strane od mene ocekuju da postupam na nacin koji bi njima omogucio da svom izbornom tijelu kazu da Izborni zakon “nema nikakve veze s njima”. Vrlo rijetko sam naisao na jasniji primjer tako flagrantnog izbjegavanja odgovornosti.

U medjuvremenu, traganje za razrjesenjem institucionalne krize u kojoj se nalazi Vijece ministara se pretvorilo u istinsku sagu.

Od donosenja odluke Ustavnog suda u avgustu prosle godine postignut je vrlo mali napredak. Medjunarodna zajednica morala je izvrsiti veliki pritisak da bi postigla mali rezultat!

Novi Zakon o Vijecu ministara, koji je konacno usvojen proslog mjeseca, slijedi i previse dobro poznate modele etnickog pariteta i rotacije. Ostaje da se vidi da li ce ovaj novi zakon dobiti zeleno svjetlo na Ustavnom sudu.

Ja sam se namjerno drzao po strani, naglasavajuci da je

izuzetno pozeljno da se do rjesenja dodje na osnovu kompromisa koji ce postici domaci politicari, a ne da ono bude nametnuto.

Medjutim nastavicu da vrsim snazan pritisak na Predsjednistvo, podsjecajuci ih na njihovu obavezu da imenuju kandidata koji ispunjava odredjene standarde. Dozvolite mi da sasvim jasno kazem: PIC ce clanove Predsjednistva, i to svu trojicu, smatrati odgovornim za rjesavanje, ili nerjesavanje, ove ustavne krize.

I usvajanje Izbornog zakona i rjesavanje krize Vijeca ministara postali su osnovni preduslovi ne samo za prijem BiH u Vijece Evrope, i za svako produbljavanje odnosa sa Evropskom unijom, nego, prije svega, za funkcioniranje drzave Bosne i Hercegovine.

Treci strateski prioritet ministarskog sastanka PIC-a je ubrzavanje procesa povratka izbjeglica. Na osnovu mojih razgovora koje sam u toku proteklih mjeseci vodio sa mnogim izbjeglicama i raseljenim licima, uvjereniji sam nego ikada prije da je za gradjane BiH mogucnost povratka u njihove domove i dalje pitanje od najveceg znacaja. Uklanjanje posljedica zla koje je naneseno etnickim ciscenjem je uvijek predstavljalo osnovni motiv angazmana medjunarodne zajednice u BiH. Taj moralni impuls je bio ispravan tada, a ispravan je i sada.

Ovo pitanje je vrlo emotivno. Cetiri i po godine nakon rata, otprilike 800.000 osoba su i dalje raseljene na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Dodatnih 300.000 izbjeglica i dalje zivi u stranim zemljama.

Omogucavanje njihovog povratka je i dalje osnovni put za normalizaciju Bosne i Hercegovine.

Zadovoljstvo mi je sto vas mogu obavijestiti da su mjere koje sam ranije poduzeo, kao sto je nametanje zakona koji definise povrat imovine, pocele donositi rezultate. U 2000. godini se do sada vratilo gotovo dvostruko vise osoba nego u istom

periodu prosle godine. Krajnji cilj, stvaranje samoodrzivog procesa povratka, svakim danom postaje realnost koju je moguce ostvariti.

To su, dakle, moja tri strateska prioriteta za Bosnu i Hercegovinu. Iskreno se nadam da ce ih u Briselu prihvatiti ministri zemalja clanica Vijeca za implementaciju mira. Veoma malo bi trebalo za njihovu realizaciju. Sve sto nam treba je nekoliko prosvjecenih duznosnika koji donose odluke u Bosni i Hercegovini, kojima je jasno da je etnicki sukob donio samo bol i smrt ovoj zemlji, te da buducnost lezi samo u izmirenju i izgradnji jedne drzave za sve gradjane.

Na koncu, zbog ovoga je tako vazno izabrati odgovorne i kompetentne duznosnike koji donose odluke, putem izrazavanja slobodne volje ljudi. Zbog toga je tako mnogo truda ulozeno u pripreme izbora.

Sto se tice opcinskih izbora koji su odrzani proslog mjeseca, dozvolite mi da prije svega kazem da je njihovo neometano odvijanje u najvecoj mjeri rezultat savrsenog vodjenja od strane mog prijatelja Boba Barrya i OSCE misije u Bosni i Hercegovini, kao i besprijekorne koordinacije sa SFOR-om i UNMiHB/IPTF-om. Stoga bih ovom prilikom zelio cestitati Bobu i njegovom timu na odlicnom radu.

OSCE i moj Ured su danima i nocima zajedno analizirali politicke implikacije rezultata ovih izbora. Dozvolite mi da kazem da sam veoma ohrabren ishodom izbora.

Rezimirajuci rezultate, ja cu upotrijebiti dvije rijeci “politicki pluralizam”. Rezultati pokazuju da pluralizam konacno zazivljava u ovoj zemlji, a to je siguran znak da u Bosni i Hercegovini sazrijeva demokracija.

To je takodjer znak da glasaci pocinju sami razmisljati, te o tome kako ce politicari, koji nastoje da ih predstavljaju, konacno predstavljati njihove interese; ne usko-sektaski interes starog etnickog nacina razmisljanja, nego svakodnevne

interese obicnih ljudi kao sto su interesi koje sam prethodno spomenuo: zaposlenost, stambena pitanja, obrazovanje za njihovu djecu.

Najznacajnija promjena vlasti se desila u podrucjima sa bosnjackom vecinom, gdje je SDP postigla znacajan uspjeh na racun SDA. Ovo je znacajno zbog toga sto stranke kao sto je SDP, koja je jedna moderna, relativno multietnicka stranka, drze kljuceve za buducnost ove zemlje.

Bosna i Hercegovina se moze nadati integraciji u Evropu samo sa vodjstvom koje dolazi iz modernih politickih stranaka, stranaka koje su gradjanski orijentirane, za razliku od etnicki opredijeljenih stranaka. SDP ce vjerovatno saciniti vladu u najmanje 20 opcina, i ona danas predstavlja vodecu silu u 4 od 10 kantona u Federaciji. Mi ocekujemo da ce SDP postici cak i bolje rezultate u buducnosti.

Tacno je da HDZ jos uvijek dominira u podrucjima gdje su bosanski Hrvati vecinsko stanovnistvo. Medjutim, vrijedno je napomenuti da je odziv glasaca u ovim podrucjima iznosio oko 40%, sto je daleko manje nego na prethodnim izborima, a dramaticno manje od drzavnog prosjeka.

Ovo pokazuje da bosanski Hrvati postaju umorni od HDZ-a, ali da jos uvijek nisu pronasli privlacnu alternativu. Cini se da je HDZ, vec uzdrman porazom svoje maticne stranke u Hrvatskoj pocetkom januara, ozbiljno shvatio ovu poruku. Sada su u fazi velikog restrukturiranja i mi se nadamo da ce to za rezultat imati kooperativnije duznosnike na opcinskom i kantonalnom nivou u buduce.

U medjuvremenu, u Republici Srpskoj se pokazalo da je i SDS daleko od istrosene sile. Medjutim, oni su osvojili potpunu vecinu samo u 16 od 61 opcine u Republici Srpskoj.

Pored toga, iskljucenje radikala, SRS, je u potpunosti bilo uspjesno. Njihove prijetnje fizickim nasiljem i bojkotom glasaca, sto je SFOR pomno pratio kao i uvijek, su se pokazale

ispraznim. Cak ni hapsenje Momcila Krajisnika, nekoliko dana prije izbora, nije znatno uticalo na ponasanje glasaca. Interesantno je da SDS nije dobila onoliko glasova SRS-a koliko su mozda ocekivali.

I u Republici Srpskoj se razvija pluralizam. Uspon nove stranke, PDP-a, koju vodi uvazeni ekonomista Mladen Ivanic, je znacajan, a cinjenica da Dodikova stranka, SNSD, i nije tako lose prosla je takodjer znacajna. Trebacemo vidjeti Ivanica na djelu, ali bismo mogli biti svjedocima razvoja novog politickog centra u Bosni i Hercegovini.

U rezimeu bih rekao da su nacionalisticke stranke jos uvijek jake, ali da njihova moc slabi. Nasa reforma medija, profesionalizacija policije, nase insistiranje na ekonomskoj reformi, sve ovo uporno nagriza nacionalisticke izvore moci.

Uz ovakve okolnosti, na sjednici koja je 5. maja odrzana u Lisabonu, clanovi Upravnog odbora Vijeca za implementaciju mira su se izjasnili u korist odrzavanja opcih izbora u jesen ove godine.

Vodjena je obimna rasprava o argumentima za i protiv, ali je donesen zakljucak da je opce izbore bolje odrzati prije nego kasnije. Dozvolite mi da istaknem samo nekoliko argumenata.

Politicka scena u Bosni i Hercegovini je ustalasana opcinskim izborima i pocinje da se odvaja od cvrsto ukopanih etnickih struktura. Ja bih taj proces nazvao dinamicka preorijentacija. Pojavile su se neke nove politicke snage koje prisiljavaju etnicki orijentirane stranke na redefiniranje svoje pozicije.

Glasaci su takodjer shvatili da vise nema nikakve prisile za glasanje unutar odredjenog etnickog korpusa. Ovo ce ojacati tendenciju ka testiranju ove slobode izbora u sirokom krugu stranaka.

Zbog toga, uz izvjesnu opreznost, vjerujem da se ovaj zamah promjena treba odrzavati, cak iako ne budemo vidjeli onu vrstu

potpunog preokreta koji se desio pocetkom januara u Hrvatskoj. Takodjer, sve je teze upravljati politickom situacijom u Republici Srpskoj. Ocito je da se prioriteti ljudi mijenjaju; zato im dajmo sansu da izraze svoju volju na opcim izborima i da uvedu red u svo dom.

Svjestan sam da ovo dovodi OSCE i njegove zemlje clanice u tezak polozaj iz dva razloga:

Prvo, OSCE bi ponovo trebao osigurati organiziranje i financiranje izbora, zbog toga sto lokalni organi vlasti nisu blagovremeno donijeli izborni zakon, a time nisu obezbijedili ni budzetsku liniju.

Drugo, vrijeme odrzavanja izbora bi se moglo podudariti sa planiranim izborima na Kosovu.

Na mojoj prethodnoj duznosti specijalnog izaslanika Evropske unije za Kosovo, znao sam od koje je vaznosti odrzati izbore u toj pokrajini u cilju stabiliziranja situacije i povratka nornmalnom zivotu nakon toliko mnogo godina. Ja dajem punu podrsku tome da medjunarodna zajednica posveti punu paznju Kosovu.

Medjutim, isto tako vjerujem da bi bilo pogresno odgoditi jesenske izbore u Bosni i Hercegovini samo zbog tehnickih ili financijskih razloga. U narednih 18 mjeseci imamo pravu sansu da postignemo napredak u implementaciji Daytonskog sporazuma. Nase sanse za uspjeh ce se znatno povecati ukoliko uspijemo odrzati zamah postignut na osnovu rezultata opcinskih izbora. Opci izbori koji ce se odrzati u jesen su od kljucne vaznosti za ocuvanje tog zamaha.

Ne dozvolimo da iz vida izgubimo potrebu da konsolidiramo situaciju u Bosni i Hercegovini, kao i ono sto ce biti potrebno za tu konsolidaciju. Uklanjanje nacionalistickih ciljeva sa politicke scene ove zemlje ce imati implikacije ne samo za Bosnu i Hercegovinu, nego i za cjelokupni region Balkana.

Trebamo uvijek imati na umu da se Bosna i Hercegovina, kako politicki tako i historijski, nalazi u srcu Balkana. Ukoliko privrednom reformom, brzim povratkom izbjeglica i jacanjem zajednickih institucija, mozemo pomoci gradjanima Bosne i Hercegovine da mirno zive jedni sa drugima, onda taj plemeniti cilj mozemo postici i drugdje na Balkanu.

Osjecam da se plima vec okrenula protiv sila nacionalizma na Balkanu. Poraz HDZ-a u Hrvatskoj pocetkom ove godine je ubjedljiv dokaz za to. Plima raste i u Bosni i Hercegovini iako nesto manje dramaticno. Moramo ubrzati napredovanje tog procesa.

Taj proces se mora ubrzati zbog toga sto je cijena neuspjeha isuvise visoka. Ukoliko ne uspijemo sa nasim projektom u Bosni i Hercegovini, onda ce vjerovatno u 21. vijeku doci do dominacije etnicki cistih mini drzavica u jugoistocnoj Evropi. Siguran sam da se svi slazemo da do toga ne smije doci. Od kljucne je vaznosti da ustrajemo na implementaciji mira u Bosni i Hercegovini.

Hvala vam sto ste me saslusali.